

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 5 – 6 КЛАСІВ В ОСВІТНІХ ГАЛУЗЯХ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

УДК: 378.147:81'255

DOI: 10.12958/2227-2747-2022-3(181)-3-13

Дудко Сергій Григорович,
кандидат педагогічних наук,
заступник директора Полтавської
академії неперервної освіти ім. М. В. Остроградського,
м. Полтава, Україна
dudko@pano.pl.ua
<https://orcid.org/0000-0002-2560-0825>

Для цитування: Дудко С. Г. Особливості формування здоров'язбережувальної та здоров'ярозвивальної компетентностей учнів 5 – 6 класів в освітніх галузях Державного стандарту базової середньої освіти. *Освіта та педагогічна наука*. 2022. № 3 (181). С. 3–13. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2022-3\(181\)-3-13](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2022-3(181)-3-13).

References (стандарт APA): Dudko, S. G. (2022). Osoblyvosti formuvannia zdoroviazberezhualnoi ta zdoroviarozvyvalnoi kompetentnosti uchniv 5 – 6 klasiv v osvitnikh haluziakh Derzhavnoho standartu bazovoi serednoi osvity [Peculiarities of the formation of health-preserving and health-developing competencies of 5 – 6 grade students in the educational fields of the State Standard of Basic Secondary Education]. *Osvita ta pedahohichna nauka – Education and Pedagogical Sciences*, 3 (181), 3–13. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2022-3\(181\)-3-13](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2022-3(181)-3-13) [in Ukrainian]

Постановка проблеми. Реформування освітньої галузі України у 2022 році вийшло на новий етап реалізації Концепції Нової української школи. Зміна парадигми сучасної освіти потребує змістових та функційних перетворень щодо формування в учнів закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) здоров'язбережувальних та здоров'ярозвивальних компетентностей. Стан здоров'я людини та його складників (фізичного, психічного, соціального та духовно-морального) залежить від низки чинників, в основі яких лежить соціально-економічна ситуація в країні. Багаторічний аналіз стану

здоров'я учнів ЗЗСО (Дудко, 2021, с. 230) засвідчує проблеми у формуванні в учнів засад здорового способу життя, дбайливого ставлення і до власного життя та здоров'я, і життя інших, особливо при надзвичайних ситуаціях, стану екології довкілля, що в нашій державі набуває особливої актуальності в умовах воєнного стану, оголошеного Президентом України після 24 лютого поточного 2022 року.

Аналіз актуальних досліджень. Дослідження проблем здорового способу життя в соціокультурному аспекті проводили К. Габріелян, С. Гвоздій, Ю. Григор'єва, І. Іванова, А. Козикін, Т. Маляренко, Р. Узянбаєва, Л. Пахомова, Л. Поліщук, А. Щедрина; формування ціннісних орієнтацій молоді – І. Бех, О. Ващенко, Т. Глазко, Д. Давиденко, Р. Купчинова; загальні питання здоров'я та формування здорового способу життя в студентській молоді – В. Буйлович, Н. Башавець, Т. Іванова, Г. Жара, А. Броварників, З. Полякова, Л. Рибалко, С. Рябченко, М. Хватова, А. Щедрина.

Аналіз результатів досліджень учених дозволяє розглядати феномен здорового способу життя як сукупність зовнішніх і внутрішніх умов життєдіяльності людини, що визначають функційний стан систем її організму (Рибалко, 2022); сукупність раціональних методів, що спрямовані на зміцнення здоров'я та гармонійний розвиток особистості (Дудко, 2021); сукупність форм життєдіяльності людини, яка забезпечує її здоров'я та успішний життєвий шлях (Волошин, 2018). Формування здоров'язбережувальної компетентності в учнів та напрями здоров'язбережувальної діяльності освітніх закладів репрезентовано в науково-педагогічних працях Н. Бібік, Л. Ващенко, Т. Воронцової, С. Дудка, О. Локшина, Г. Мешко, Г. Мещерякова, О. Овчарук, В. Пономаренка, О. Пометун, О. Романова, Н. Тамарської, А. Цимбалару. У своїх дослідженнях автори публікацій уточнюють визначення здоров'язбережувальної компетентності, пропонують шляхи її формування. В умовах реформування базової середньої школи пріоритет компетентнісного підходу в сучасній системі освіти України взято за основу в Концепції Нової української школи, Державному стандарті базової середньої освіти, де зазначено, що початок роботи базової шко-

ли за новими освітніми стандартами на компетентнісній основі передбачено Законом України «Про освіту» з 2022 року. Базова середня освіта поділяється на два цикли: перший – адаптивний (5 – 6 класи) та другий – базове предметне навчання (7 – 9 класи), що дають змогу враховувати вікові та індивідуальні особливості розвитку й потреби учнів, а також забезпечити просування індивідуальними освітніми траєкторіями.

Мета статті – здійснити науковий аналіз особливостей формування здоров'язбережувальної та здоров'язривальної компетентностей учнів 5 – 6 класів під час вивчення предметів освітніх галузей Державного стандарту базової середньої освіти, схарактеризувати процес формування таких компетентностей як на соціальну та педагогічну проблему.

Методологія та методи дослідження. Використано теоретичні методи дослідження – аналіз, синтез, порівняння, систематизація й узагальнення наукових джерел та законодавства у сфері освіти – для обґрунтування особливостей формування здоров'язбережувальної та здоров'язривальної компетентностей учнів базової середньої школи як соціальної та педагогічної проблеми. Теоретико-методологічними засадами при написанні статті стали вітчизняна та зарубіжна наукова, педагогічна, психолого-педагогічна література з проблем збереження та розвитку здоров'я учнівської молоді, нормативні освітні документи. Методологічною основою статті є сукупність наукових підходів щодо поняття «здоров'язбережувальна компетентність» у працях Н. Бібік, Л. Рибалко, О. Романова, Н. Тамарської, А. Цимбалару, засади здоров'язбережувальної діяльності закладів загальної середньої освіти, закладених у Державних документах про освіту, та особливості застосування такої діяльності в умовах розбудови Нової української школи.

Виклад основного матеріалу.

Основними чинниками, які впливають, а тому й визначають стан здоров'я людини, є: спосіб життя – 50%, навколишнє середовище – 20%, спадковість – 20% та доступність і якість медичної допомоги – 10% (Рибалко, 2022). Людина є творцем власного здоров'я, яке залежить від її зрілої самосвідомості, знань про здоров'я та стратегії поведінки, що визначає сформованість її здоров'язбережувальної та здоров'ярозвивальної компетентностей. Учнівська молодь прагне до активності та руху, переймається тим, щоб спосіб життя відповідав критеріям здорового, що підтверджується активною участю в спортивних секціях, шкільних змаганнях (футбол, волейбол, баскетбол тощо). Проте не завжди учні можуть провести самооцінку власного способу життя та способу життя своїх друзів і знайомих, застосувати знання про здоров'я та здоровий спосіб життя і його складників у повсякденному житті.

Як уважають О. Мехед, С. Рябченко, Г. Жара, у сучасному суспільстві нагальною є соціальна проблема, пов'язана з низьким рівнем здоров'я української молоді, що потребує детального аналізу його стану, пошуку та впровадження нових підходів до формування ціннісних орієнтацій молодих людей щодо власного здоров'я та питань його збереження (Мехед, Рябченко, 2019, с. 263).

На думку Т. Редько та Н. Авдєєнко, молодіжна політика в Україні є одним з пріоритетних напрямів державної політики та пов'язана з пошуком оптимальних шляхів розв'язання проблеми збереження, розвитку та зміцнення здоров'я населення, зокрема молоді. Орієнтація учнів на здоров'язбереження є неперервною і в стратегічному, і в методологічному відношенні (Редько, 2015, с. 197).

Н. Башавець, розглядаючи проблему формування здоров'язбережувальної

компетентності студентської молоді, виявила наявні суперечливості трьох рівнів.

1. На концептуальному рівні сучасної освіти: між об'єктивною потребою людини в гарному здоров'ї як найвищій загальнолюдській цінності і недостатній націленості навчальних та робочих програм на формування здоров'язбережувальної компетентності.

2. На соціально-педагогічному рівні: між потребами у вихованні здорового покоління й недостатнім рівнем усвідомлення молоддю власної відповідальності за стан свого здоров'я; між соціальним замовленням суспільства на збереження здоров'я громадян і недостатнім залученням до цього процесу належним чином підготовлених фахівців.

3. На науково-методичному рівні: між потребами суспільства у фахівцях, здатних кваліфіковано здійснювати здоров'язбережувальну діяльність, і недостатньою розробленістю концептуальних теоретико-методичних засад їхньої підготовки згідно з сучасними вимогами до кваліфікації професійних кадрів (Башавець, 2012, с. 8).

О. Волошин зазначає: «сучасна загальноосвітня школа не забезпечує компенсацію типового для сучасних дітей стану фізіологічної та психологічної незрілості. У роботі школи необхідно констатувати наявність такої провідної проблеми – протиріччя між потребою учнів та їхніх родин, вимогами держави в збереженні і зміцненні здоров'я учнів у школі і негативною динамікою фізичного стану дітей. Навчання та виховання дитини повинно придбати здоров'язбережувальний і оздоровчий характер. Але ні шкільні меблі, ні підручники та зошити, ні шкільна екологія, ні навіть шкільна фізична культура не несуть того потенціалу оздоровлення, який допоміг би школяру бути здоровим» (Волошин, 2018, с. 67).

Отже, зазначимо низку протиріч в організації педагогічного процесу базової середньої школи з погляду збереження й зміцнення здоров'я дітей.

1. Організаційно-педагогічні:

- між потребою учнів та їхніх родин, вимогами держави в збереженні та зміцненні здоров'я учнів у школі й негативною динамікою фізичного стану дітей;

- між декларуванням у державному масштабі прав дітей на повноцінне дитинство та здоров'я й затратністю сучасної освіти;

- між вимогами Державних санітарних правил і норм до організації освітнього процесу в освітніх установах і реальним станом умов навчання та здоров'я учнів.

2. Педагогічні:

- між наявністю значного досвіду реалізації різноманітних підходів до збереження здоров'я дітей в освітніх установах і відсутністю ефективного підходу до реалізації функції збереження і зміцнення здоров'я учнів;

- між необхідністю створення педагогічних умов для надання істотного впливу на спосіб життя учнів та збереження їхнього здоров'я в процесі навчання у зв'язку із зростанням числа хворих дітей і відсутністю теоретико-методичної бази для здійснення цієї діяльності;

- між рівнем компетентності педагогів у вирішенні питань збереження здоров'я й завданнями, які перед ними ставить суспільство;

- між необхідністю враховувати в освітньому процесі рівень здоров'я й адаптивні можливості дітей запобігати негативному впливу освітнього процесу на здоров'я й відсутністю програм експертизи освітніх технологій, навчальних планів і програм з погляду їхнього впливу на здоров'я учнів;

- між необхідністю відстеження динаміки показників фізичного розвитку та захворюваності учнів і відсутністю необхідних для управління освітнім процесом програм моніторингу здоров'я дітей в освітніх установах (Вайнер, 2004, с. 22 – 24).

Як відзначає О. Волошин, в установах освіти відсутній моніторинг здоров'я дітей, в організації освітнього процесу не враховується динаміка показників фізичного розвитку й захворюваності учнів; не проводиться експертиза програм, планів, технологій з погляду їхнього впливу на здоров'я школярів; відсутній механізм проведення цієї експертизи; відсутні рекомендації щодо проведення аналізу уроку (Волошин, 2018, с. 68).

Сформованість здоров'язбережувальної та здоров'ярозвивальної компетентностей у молодого покоління забезпечує розуміння необхідності ведення здорового способу життя, що значно покращує і стан фізичного розвитку, і збереження та розвиток інших складників здоров'я школярів.

Аналіз результатів досліджень учених (М. Гриньова, О. Ващенко, С. Дудко, Л. Рибалко) дозволяє розглядати *феномен здорового способу життя* як:

- сукупність зовнішніх і внутрішніх умов життєдіяльності людини, що визначають функційний стан систем її організму;

- сукупність раціональних методів, що спрямовані на зміцнення здоров'я та гармонійний розвиток особистості;

- сукупність форм життєдіяльності людини, яка забезпечує її здоров'я та успішний життєвий шлях;

- форма повсякденного життя, яка включає відповідні принципи та правила, що розвивають адаптивні можливості організму, сприяють успішному формуванню, збереженню, зміцненню або відновленню здоров'я й повноцінній діяльності;

- спосіб життя, що передбачає повсякденну рухову активність і дотримання гігієнічних норм;

- діяльність людини за умови збалансованого та раціонального харчування, що забезпечує організм поживними речовинами та енергією задля повноцінного життя.

Перехід базової середньої освіти на нові освітні стандарти на компетентнісній основі запровадив поділ базової середньої освіти на два цикли: адаптивний (5 – 6 класи) та базове предметне навчання (7 – 9 класи). Учні 5 – 6 класів – це школярі підліткового віку, який характеризується інтенсивним зростанням усього організму: збільшенням росту організму, маси тіла, збільшенням сили м'язів, розвитком серцево-судинної системи, збільшенням серця та легень. І хоча існують певні відмінності у фізичному розвитку хлопчиків та дівчаток, у пізнішому віці вони нівелюються та приходять у норму для підлітків старшого віку. Виходячи з цього, необхідно говорити не тільки про здоров'язбереження учнів, але і його розвиток та зміцнення.

У наш час багато вчених звертають увагу на *здоров'ярозвивальні технології*, які створюють найбільш сприятливі умови для розвитку та зміцнення здоров'я учнів. Т. Редько (з подякою на В. Сєрикова) визначає здоров'ярозвивальну технологію як педагогічну діяльність, що по-новому будує відносини між освітою і вихованням, з перекладом їх у рамки життєзабезпечувального процесу, спрямованого на збереження й примноження здоров'я його учасників. Саме назва «здоров'ярозвивальні технології» підкреслює розвивальний, формувальний потенціал та функції освіти (Редько, 2015, с. 272).

У Державному стандарті базової середньої освіти визначено вимоги до ре-

зультатів навчання учнів з дев'яти основних галузей, серед яких є «Соціальна і здоров'язбережувальна», «Здоров'я і фізична культура». Для кожної зазначеної освітньої галузі визначено мету, компетентнісний потенціал, обов'язкові результати навчання учнів, рекомендовану мінімальну та максимальну кількість навчальних годин за циклами навчання (5 – 6, 7 – 9 класи).

На основі компетентнісного підходу визначено вимоги до обов'язкових результатів навчання. Компетентності не можуть бути сформовані в межах однієї галузі чи дисципліни, вони не вимірюються, тому в систему освіти запроваджено поняття «результат навчання», який характеризується рівнем знань, умінь та навичок (Ткачук, 2019, с. 30).

Метою «Соціальної і здоров'язбережувальної» освітньої галузі за Державним стандартом є розвиток особистості учня, який здатний до самоусвідомлення, гармонійної соціальної й міжособистісної взаємодії, спрямованої на збереження власного здоров'я та здоров'я інших осіб, дбає про безпеку, виявляє підприємливість та професійну зорієнтованість для забезпечення власного та суспільного добробуту.

Навчальні курси, які реалізують освітню галузь «Соціальна і здоров'язбережувальна», мають бути спрямовані на розвиток в учнівства ключових, предметних і наскрізних компетентностей, сприятливих для здоров'я, безпеки, добробуту, успішної соціалізації та самореалізації особистості. Завданням курсу є сприйняття учнівством цінності життя і здоров'я та набуття ключових і наскрізних компетентностей, які забезпечують досягнення узагальнених результатів, визначених Державним стандартом (Воронцова, 2022, с. 31). Зміни в освітньому процесі загальної середньої освіти дозво-

лили формувати здоров'язберезувальні компетентності через запровадження в освітній галузі «Соціальна і здоров'язберезувальна освітня галузь» нового інтегрованого предмета «Здоров'я, безпека та добробут» для 5 – 6 класів, а також внести суттєві зміни до програми «Фізична культура» для учнів 5 – 6 класів.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів із соціальної і здоров'язберезувальної освітньої галузі за Державним стандартом передбачають, що учень:

- турбується про особисте здоров'я та безпеку, уникає чинників ризику, реагує на чинники й діяльність, що становить загрозу для власного і суспільного життя, здоров'я, добробуту;

- визначає альтернативи, прогнозує наслідки, приймає рішення для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров'я й добробуту;

- усвідомлює цінність та дотримується здорового способу життя, аналізує та оцінює наслідки й ризики для здоров'я та суспільства;

- виявляє підприємливість та поводить етично для покращення здоров'я, безпеки й добробуту власного та інших осіб.

Основною метою освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура» за Державним стандартом є: розвиток здоров'язберезувальної компетентності шляхом набуття учнями навичок збереження, зміцнення, використання здоров'я та дбайливого ставлення до нього, розвитку фізичної культури особистості та готовності до дій в умовах надзвичайних ситуацій та захисту України.

Завданнями цієї освітньої галузі є:

- поглиблення в учнів знань про власне здоров'я, фізичний розвиток, необхідність ведення здорового способу життя, безпечну поведінку, фізичну культуру особистості, взаємозв'язок орга-

нізму людини з навколишнім природним середовищем;

- формування в учнів знання про здоров'я і безпеку, здоровий і безпечний спосіб життя, фізичну культуру;

- підвищення рівня рухової активності;

- створення мотивації учнів щодо дбайливого ставлення до власного здоров'я, занять фізичною культурою, удосконалення фізичного, соціального, психічного та духовного складників здоров'я;

- усвідомлення учнями цінності життя й здоров'я, значущості здорового й безпечного способу життя та фізичної культури;

- збагачення власного досвіду учнів щодо збереження здоров'я;

- розширення функційних можливостей організму учня шляхом цілеспрямованого розвитку природних здібностей, основних фізичних якостей;

- підготовка молоді до забезпечення власної безпеки та безпеки інших людей у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного часу, до служби у Збройних силах та інших військових формуваннях.

Важливо формування здоров'язберезувальної та здоров'ярозвивальної компетентностей у базовій середній школі почати саме з адаптивного циклу – у 5 – 6 класах.

Процес формування здоров'язберезувальної та здоров'ярозвивальної компетентностей учнів досить складний та тривалий. С. Кондратюк та Г. Праженик пропонують виділити в ньому три етапи.

Перший етап спрямовано на знайомство учнів з основними поняттями та уявленнями з метою формування елементарних знань про компоненти здорового способу життя; знання про елементарні правила збереження і зміцнення здоров'я; виконання норм здоров'язбереження; мотивацію до ведення здорового способу життя.

Другий етап формування здоров'язбережувальної та здоров'ярозвивальної компетентностей в учнів повинен бути спрямований на поглиблене вивчення й усвідомлення основ здорового способу життя та розв'язання таких завдань: розширення уявлень про основи здоров'язбереження; досягнення свідомого виконання елементарних правил збереження та зміцнення здоров'я; формування практичних знань, умінь, навичок, необхідних у повсякденному житті.

На *третьому етапі* проводиться закріплення знань, умінь і навичок збереження та зміцнення здоров'я, їх подальше вдосконалення щодо формування вміння зберігати здоров'я та закріплення звичкою з метою повсякденного використання. На цьому етапі вирішуються такі завдання: досягнення систематичності та стабільності, автоматичне застосування правил збереження здоров'я; практичне виконання оздоровчих заходів; забезпечення варіативного використання правил здорового способу життя залежно від конкретних практичних умов (Кондратюк, 2014, с. 104 – 105).

Дещо інший підхід до формування здоров'язбережувальної та здоров'ярозвивальної компетентностей пропонує М. Зубалій. На його думку, формування цих компетентностей передбачає набуття учнями вмінь збереження, зміцнення здоров'я та дбайливого ставлення до нього, розвиток особистої фізичної культури, що досягається шляхом виконання таких завдань:

- формування в учнів знань про здоров'я, здоровий спосіб життя, безпечну поведінку, фізичну культуру, фізичні вправи, взаємозв'язок організму людини з природним і соціальним оточенням;
- формування та розвиток навичок базових загальнорозвивальних рухових дій; розвиток в учнів активної мотивації дбайливо ставитися до власного здоров'я

і займатися фізичною культурою, удосконалювати фізичний, соціальний, психічний і духовний складники здоров'я;

- виховання в учнів потреби в здоров'ї, що є важливою життєвою цінністю, свідомого прагнення до здорового способу життя; розвиток умінь самостійно приймати рішення щодо власних вчинків;

- набуття учнями власного здоров'язбережувального досвіду з урахуванням стану здоров'я;

- використання в повсякденному житті досвіду діяльності, спрямованої на збереження власного здоров'я та здоров'я інших людей (Зубалій, 2013, с. 29).

Виходячи з досліджених першоджерел та освітнього законодавства, зазначимо, що основою формування здоров'язбережувальної та здоров'ярозвивальної компетентностей учнів загальної середньої освіти в адаптивний цикл (5 – 6 кл.) є особистісні потреби до збереження свого здоров'я і здоров'я інших, збереження свого роду, народу, довкілля, здатність до втілення в життя власної здоров'язбережувальної поведінки, власного здоров'язбережувального способу життя, що мотивує до засвоєння відповідних знань, умінь та ставлень в освітньому здоров'язбережувальному середовищі та в різних життєвих ситуаціях.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз наведеної вище літератури показав, що в результаті розвитку та модернізації сучасної системи загальної середньої освіти в Україні відбулася переорієнтація та перехід від традиційної форми навчання до освіти на компетентнісній основі. Формування в закладах загальної середньої освіти здоров'язбережувальної та здоров'ярозвивальної компетентностей залишається соціальною та педагогічною проблемою. Оскільки в новому Державному стандарті базової середньої освіти здоров'язбере-

жувальна компетентність не визначена як ключова, проаналізовано особливості формування здоров'язбережувальної та здоров'язвивальної компетентностей під час вивчення предметів окремих освітніх галузей стандарту, що може проходити поетапно при формуванні здоров'язбережувальної та здоров'язвивальної компетентностей учнів адаптивних класів.

Подальші дослідження порушеного питання можуть перебувати в площині пошуків ефективних засобів і технологій щодо формування зазначених компетентностей.

Література

Башавець Н. А. Теоретико-методичні засади формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації студентів вищих економічних навчальних закладів : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Державний заклад «Південно-український Національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Одеса, 2012. 555 с.

Вайнер Е. Н. Формування здоров'язберігаючого середовища в системі загальної освіти. *Валеологія*. 2004. № 1. С. 21–26.

Волошин О. Р. Проблема реалізації здоров'язберігаючих ідей в освітньому процесі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. Вип. 5К (86). С. 66–69.

Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. та ін. Нова українська школа: формування соціальної і здоров'язбережувальної компетентностей у 5–6 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу : навч.-метод. посіб. Київ : Вид-во «Алатон», 2022. 232 с.

Дудко С. Г. Актуальність формування здоров'язбережувальної та здо-

ров'язвиваючої компетентностей учнів 5–6 класів. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*: науковий збірник. 2021. Вип 41. Том 1. С. 246–250. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/41-1-37>.

Зубалій М. Складові здорового способу життя. *Завуч*. 2013. № 20. С. 28–29.

Мехед О. Б., Рябченко С. В., Жара Г. І. Акмеологічні технології в художньо-творчій підготовці студентів професійної освіти. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. Чернігів : НУЧК, 2019. Вип. 3 (159). С. 262–266.

Кондратюк С. М., Пращеник Г. Л. Педагогічні умови формування у молодших школярів здоров'язбережувальної компетентності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал*. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2014. № 9 (43). С. 101–108.

Рибалко Л. М. Рухова активність як складова здорового способу життя. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2022. № 3 (351). С. 60–69. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2022-3\(351\)-60-69](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2022-3(351)-60-69).

Редько Т. М. Здоров'язвивальні технології в процесі фізичного виховання студентів педагогічних університетів. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. Чернігів : НУЧК, 2015. С. 271–274.

Ткачук О. Г. Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх лікарів в освітньому процесі з фізичного виховання : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України. Київ, 2019. 274 с

References

- Bashavets, N. A.** (2012). Teoretyko-metodychni zasady formuvannia kultury zdoroviazberezhennia yak svitohliadnoi orientatsii studentiv vyshchych ekonomichnykh navchalnykh zakladiv [Theoretical and Methodological Foundations of the Formation of a Culture of Health Care as a Worldview Orientation of Students of Higher Economic Educational Institutions]. *Doctor's thesis*. Odesa [in Ukrainian].
- Vainer, E. N.** (2004). Formuvannia zdoroviazberihaiuchoho seredovyscha v systemi zahalnoi osvity [Formation of a Health-Preserving Environment in the System of General Education]. *Valeolohiia – Valeology, 1*, 21–26 [in Ukrainian].
- Voloshyn, O. R.** (2018). Problema realizatsii zdoroviazberihaiuchykh idei v osvitnomu protsesi [The Problem of Implementing Health-Preserving Ideas in the Educational Process]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Serii 15: Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport) – Scientific journal of the National Pedagogical University named after M. P. Drahomanov. Series 15: Scientific and Pedagogical Problems of Physical Culture (Physical Culture and Sports), 5K(86)*, 66–69 [in Ukrainian].
- Vorontsova, T. V., & Ponomarenko, V. S. et al.** (2022). Nova ukrainska shkola: formuvannia sotsialnoi i zdoroviazberezhvalnoi kompetentnosti u 5–6 klasakh zakladiv zahalnoi serednoi osvity na zasadakh kompetentnisnoho pidkhodu [Educational and Methodological Manu «New Ukrainian School: Formation of Social and Health-Preserving Competences in 5-6 Grades of General Secondary Education Institutions on the Basis of the Competence Approach»]. Kyiv: Alaton Publishing House [in Ukrainian].
- Dudko, S. G.** (2021). Aktualnist formuvannia zdoroviazberezhvalnoi ta zdoroviarozvyvaiuchoi kompetentnosti uc-hniv 5 – 6 klasiv [The Urgency of Forming Health-Preserving and Health-Developing Competencies of Students of 5-6 Grades]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka: naukovyi zbirnyk – Current Issues of Humanities: Interuniversity Collection of Scientific Works of Young Scientists of Drohobych State Pedagogical University named after Ivan Franko: Scientific Collection, 41(1)*, 246–250. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/41-1-37> [in Ukrainian].
- Zubalii, M.** (2013). Skladovi zdorovoho sposobu zhyttia [Components of a Healthy Lifestyle]. *Zavuch – Head teacher, 20*, 28–29 [in Ukrainian].
- Mehed, O. B., Ryabchenko, S. V., & Zhára, G. I.** (2019). Akmeolohichni tekhnolohii v khudozhno-tvorchii pidhotovtsi studentiv profesiinoi osvity [Acmeological Technologies in Artistic and Creative Training of Students of Professional Education]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskyi kolehium imeni T. H. Shevchenka – Bulletin of the National University «Chernihiv Collegium named after T. H. Shevchenko»*. (Vol. 3), (pp. 262–266). Chernihiv : NUCHK [in Ukrainian].
- Kondratyuk, S. M., & Prazhenyk, G. L.** (2014). Pedahohichni umovy formuvannia u molodshykh shkoliariv zdoroviazberezhvalnoi kompetentnosti [Pedagogical Conditions for the Formation of Health-Saving Competence in Junior Schoolchildren]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii – Pedagogical Sciences: Theory, History, Innovative Technologies, 9*, 101–108 [in Ukrainian].
- Rybalko, L. M.** (2022). Rukhova aktyvnist yak skladova zdorovoho sposobu zhyttia

[Physical Activity as a Component of a Healthy Lifestyle]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka – Bulletin of Taras Shevchenko Luhansk National University*, 3 (351), 60–69. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2022-3\(351\)-60-69](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2022-3(351)-60-69) [in Ukrainian].

Redko, T. M. (2015). Zdorovia-rozvyvalni tekhnolohii v protsesi fizychnoho vykhovannia studentiv pedahohichnykh universytetiv [Health Developing Technologies in the Process of Physical Education of Students of Pedagogical Universities]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskiy kolehium imeni T. H. Shevchenka – Bulletin of the National University «Chernihiv Collegium named after T. H. Shechenko»*. Chernihiv: NUCHK [in Ukrainian].

Tkachuk, O. H. (2019). Formuvannia zdoroviazberezhualnoi kompetentnosti maibutnikh likariv v osvitnomu protsesi z fizychnoho vykhovannia [Formation of Health-Preserving Competence of Future Doctors in the Educational Process of Physical Education]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

***

Дудко С. Г. Особливості формування здоров'язбережувальної та здоров'ярозвивальної компетентностей учнів 5–6 класів в освітніх галузях Державного стандарту базової середньої освіти

У статті зазначено, що результатом реформування сучасної системи загальної середньої освіти в Україні є переорієнтація та перехід закладів загальної середньої освіти від традиційної форми навчання до освіти на компетентнісній основі. Акцентовано на потребі змістових та функційних змін щодо формування в учнів закладів загальної середньої освіти здоров'язбережувальних та здоров'ярозвивальних компетентностей.

Проведено аналіз питання формування здоров'язбережувальної та здоров'ярозвивальної компетентностей як соціальної та педагогічної проблеми.

Досліджено, що науковці обговорюють соціальну проблему, пов'язану з низьким рівнем здоров'я української молоді, що потребує детального аналізу його стану, пошуку та впровадження нових підходів до формування ціннісних орієнтацій молодих людей щодо власного здоров'я та питань його збереження.

Проаналізовано особливості формування здоров'язбережувальної та здоров'ярозвивальної компетентностей під час вивчення предметів «Соціальної та здоров'язбережувальної», «Здоров'я та фізична культура» освітніх галузей Державного стандарту базової середньої освіти.

Визначено основу формування здоров'язбережувальної та здоров'ярозвивальної компетентностей учнів загальної середньої освіти в адаптивному циклі (5–6 кл.) через особистісні потреби до збереження свого здоров'я і здоров'я інших, збереження свого роду, народу, довкілля, здатність до втілення в життя власної здоров'язбережувальної поведінки, власного здоров'язбережувального способу життя.

Ключові слова: компетентність, здоров'язбережувальні та здоров'ярозвивальні компетентності, освітня галузь, Державний стандарт освіти, адаптивний цикл базової середньої освіти.

Dudko S. G. Peculiarities of the formation of health-preserving and health-developing competencies of 5–6 grade students in the educational fields of the State Standard of Basic Secondary Education

The article notes that the result of reforming the modern system of general secondary education in Ukraine is the

reorientation and transition of general secondary education institutions from the traditional form of education to competency-based education. Emphasis is placed on the need for substantive and functional changes regarding the formation of health-preserving and health-developing competencies in students of special education.

The analysis of the formation of health-preserving and health-developing competences as a social and pedagogical problem was carried out.

It has been studied that scientists discuss a social problem related to the low level of health of Ukrainian youth, which requires a detailed analysis of its condition, the search and implementation of new approaches to the formation of value orientations of young people regarding their own health and issues of its preservation. The stages of formation of health-preserving and health-developing competences of students are considered.

The peculiarities of the formation of health-preserving and health-developing competences during the study of the subjects «Social and health-preserving», «Health and physical culture» of the educational branches of the State standard of basic secondary education were analyzed.

The basis of the formation of health-preserving and health-developing competencies of students of general secondary education in the adaptive cycle (5 – 6 grades) through personal needs to preserve one's health and the health of others, to preserve one's kind, the people, the environment, the ability to implementation of one's own health-preserving behavior, own health-preserving lifestyle.

Keywords: competence, health-preserving and health-developing competences, educational sector, state standard of education, adaptive cycle of basic secondary education.

Creative Commons Attribution 4.0
International (CC BY 4.0)

